

Ngẫu hứng

BÚT KÝ

Tặng chú Tân

Tháng 4-2008, vừa qua cậu em về Việt Nam thăm gia đình, và nhân thể về quê thăm bà con, viếng nhà thờ đạo, nhà thờ tổ. Luôn tiện đường, hai anh em chúng tôi làm chuyến du lịch Hạ Long, Đồ sơn rồi lên Lao Cai, Yên Bái thăm Sa Pa... mấy địa danh này có một thời mà thân sinh chúng tôi đã lên đây làm việc những năm 30-40 khi thực dân Pháp mở đường bộ và xe lửa từ Hà Nội đi sang Vân Nam (Trung Quốc).

Thời đó thân sinh tôi làm giám thị cho Sở lục lộ (Công chính) làm quốc lộ chính từ Hà Nội đi Lao Cai, dài khoảng gần 300 cây số. Đường đá trải nhựa, có đường sắt cho xe lửa đi kèm bên đường lộ. Khi anh em chúng tôi còn nhỏ, thân sinh tôi hay kể lại những chuyện ngày thân sinh làm việc ở Lao Cai - Yên Bái, và Hạ Long, Sa Pa... cho chúng tôi nghe. Thân sinh chúng tôi kể những vùng thượng du Bắc kỳ thời đó nước độc lắm. Có những con suối nước chảy trong vắt thế mà cho chân xuống rửa là lông chân rụng không còn sợi nào, nếu ai không biết uống nước ở những con suối độc có thể chết. Chả thế mà thân sinh tôi lên làm việc ở Lao Cai, Yên Bái có gần nửa năm rồi phải bỏ về vì bị sốt rét ngã nước.

Tôi còn nhớ, năm tôi 5, 6 tuổi, thân sinh tôi về quê chữa bệnh sốt rét. Mẹ tôi phải mua hàng chum khế về để cho thân sinh tôi ăn, vì bệnh sốt rét nó thèm của chua ăn cho đỡ rét. Những lúc thân sinh tôi lên cơn sốt rét, ông đắp hai ba cái chăn bông mà người ông vẫn run cầm cập. Thân sinh tôi kể chuyện ở vùng Lao Cai, Yên Bái đoạn đường Phố Lu, Cốc Lếu... mà ông làm, dân địa phương phần nhiều là người dân tộc thiểu số Mường Mán, Mèo, Tày... Những thiếu nữ dân tộc thiểu số nhiều cô đẹp lắm. Người Kinh lên đó làm việc đều được dân địa phương gọi là cái quan. Chứ cái quan nó như là một danh xưng người có chức tước gì đó, dù chức nhỏ. Thân sinh tôi kể: Khi đó nhiều gia đình người Mường, H'Mông... thấy người Kinh lên đó làm việc, người nào có tí chức tí quyền là người địa phương chỉ muốn gả con gái cho làm vợ. Thân sinh tôi kể: Tập tục của người miền núi, dân tộc thiểu số họ trọng vọng khách phương xa tới thăm nhà họ lắm. Khách tới nhà họ trang trọng mời ở lại ăn cơm với gia đình họ và còn mời ngủ lại đêm, gia đình nhà nào có con gái còn mời khách ngủ với con gái họ, nếu không có con gái thì họ còn dâng vợ cho xài tạm.

Thân sinh tôi kể, không biết chuyện này cụ có “nói phét” như tôi bây giờ không? Nhưng tôi tin là chuyện có thật, vì sau này tôi cũng có nghe một vài người kể lại đúng như chuyện thân sinh tôi đã kể. Số là, có một hôm, có một ông cố Tây (linh mục người Pháp) tới vùng Sa pa để truyền đạo, và có ghé vào một bản làng ở đó để thăm hỏi dân địa phương. Ông cố Tây này tới thăm một gia đình người H'Mông, gia đình này kính trọng ông cha cố này lắm. Họ thiết đãi cơm nước thịnh soạn. Sau đó họ mời ông cố Tây nghỉ lại đêm trong nhà họ. Gia đình người H'Mông này dành một phòng riêng để ông cố Tây

ngủ, và họ bảo con gái họ vào ngủ chung với cố Tây gọi là đái khách quý trọng từ phương xa tới chơi. Ông cố Tây lấy làm lạ tại sao cô con gái chủ nhà lại vào phòng ngủ và khép cửa gài then lại. Ông cố Tây sợ quá nên bảo cô gái cho ông ra ngoài đi vệ sinh. Khi ông cố Tây ra ngoài rồi thì cô gái vẫn ở trong phòng và nằm trên giường chờ đợi ông cố Tây trở lại phòng.

Ông cố Tây ra ngoài phòng khách và hỏi một người Kinh đi làm thông ngôn dẫn đường cho cố là tại sao cô gái con chủ nhà lại vào ngủ chung với cố? Người Kinh thông ngôn nói là: Tục người H'Mông, và người dân tộc thiểu số trên vùng cao này có tục lệ hiếu khách như vậy. Hễ khách quý đến nhà là họ tiếp đón rất hậu hĩ. Trong nhà có của quý vật lạ là đem ra đái khách xơi, nếu khách từ chối không dùng là họ giận. Nghe người thông ngôn nói như vậy ông cố Tây gật gù đầu, biết ý của chủ nhà nên ông cố Tây không biết từ chối làm sao được nên phải đành ngồi ở phòng khách tán chuyện với người thông ngôn cho hết đêm để khỏi phải trở vào phòng ngủ với cô gái con chủ nhà.

Những chuyện về người dân tộc thiểu số, người Kinh thời xưa gọi người thiểu số là người Mọi. Chữ Mọi do người Pháp đặt ra để chỉ người thiểu số ở trên rừng, vùng cao, còn ăn lông ở lỗ, đàn ông thì đóng khố, đàn bà thì mặc váy và ở trần từ nhỏ đến lớn. Quanh năm suốt tháng họ đều quanh quẩn ở rừng với nương rẫy tự trồng trọt, săn bắn thú rừng để sinh sống, không tiếp xúc với người Kinh, không được hấp thụ nền văn minh bên ngoài. Vì vậy người Pháp gọi họ là người Mọi rợ, ý nói người rừng ngu dốt, man di và hung dữ. Chữ Mọi sau này người Kinh đã bỏ đi

và thay vào chữ người miền Thượng du, người thiểu số hay dân tộc ít người.

Trở lại chuyện phụ nữ miền núi, ông thân sinh tôi còn kể: người đàn ông Kinh nào mà lên miền Thượng du ăn nằm với cô gái nào mà bỏ họ về miền xuôi không lên trở lại với họ là bị họ thư cho mang bệnh trong người suốt đời vì người miền Thượng du họ có bùa ngải gì đó. Như chuyện có một ông bạn của thân sinh tôi, cùng lên làm ở sở cầu đường trên Lao Cai, rồi ăn ở như vợ chồng với cô gái đó. Một năm sau, ông bạn người Kinh trở về quê để gia đình bắt lấy vợ. Ông bạn này sau đó không trở lên Lao Cai làm nữa vì có gia đình vợ con rồi. Cô gái miền Thượng trên Lao cai đợi mãi không thấy tăm tích ông người Kinh trở lên nên gia đình cô gái đó đã thư cho ông người Kinh “quất ngựa truy phong” bụng bị sưng lên như đàn bà chữa. Người Thượng du họ có bùa ngải gì đó, họ chỉ cần giữ một cái áo, cái quần hay cái khăn rửa mặt, nghĩa là một vật dụng của mình dùng là họ có thể thư được.

Cái ông người Kinh “quất ngựa truy phong” một năm sau tự dưng thấy bụng cứ phình to ra như đàn bà chữa, sờ và nắn bụng thì thấy như có vật gì tròn to hơn quả trứng gà và cứng, thỉnh thoảng lại thấy đau bụng rồi người nhà chạy thầy, chạy thuốc nhiều nơi không khỏi. Gia đình đã đi mời những thầy cúng, thầy bùa... có tiếng khắp nơi về để giải thư cái của nợ trong bụng đi. Thầy cúng, thầy bùa nào cũng mang danh “cao tay ấn”, nhưng sau một tháng cũng bó tay rồi xin phép giã từ bệnh nhân. Cuối cùng bệnh nhân trở lên miền Thượng du tìm một ông thầy pháp để nhờ trục xuất cái “của nợ” trong bụng ra. Thầy pháp này hỏi thăm bệnh nhân có lần nào ăn nằm, thề thốt với một người phụ

nữ nào ở miền Thượng du không? Người bệnh “mang bầu” không ngày để kể thật sự tình là khi lên Lao Cai làm việc có ăn ở “già nhân ngãi, non vợ chồng” với một cô gái người Mèo (dân tộc H'Mông), rồi sau đó bỏ cô gái để trở về quê miền xuôi lấy vợ. Sau đó ít tháng thì bị “mang bầu” đến nay. Ông thầy pháp này lắc đầu và nói: Bây giờ muốn hết bệnh “trướng bụng” thì bệnh nhân phải trở lại xin lỗi gia đình cô gái, phải lấy người ta, sống ăn đời ở kiếp với cô gái đó thì gia đình cô gái đó mới giải thư cho khỏi bệnh.

Nghe lời thầy pháp chỉ bảo, người đàn ông có máu “sở khanh, quất ngựa truy phong” đã tới nhà cô gái xin tạ lỗi và nói thác là vì về nhà bị bệnh nên không trở lên Lao Cai được. Nay lên xin tạ lỗi để tiếp tục sống với cô gái tới cuối đời. Và quả nhiên chỉ vài ngày sau, cái bụng trướng người đàn ông đã xẹp xuống, và chứng đau bụng cũng không tái phát nữa. Thì ra gia đình cô gái đã bằng cách nào đó mà họ đã trục được cái “bào thai” trong người ông “sở khanh” ra.

Cũng vì đã nghe thân sinh kể những chuyện “không tin mà có thật” đó mà khoa học ngày nay vẫn chưa giải thích nên dịp hai anh em tôi đi du lịch lên Lao Cai, Yên Bái, tới Sa Pa gặp nhiều cô gái H'Mông xinh đẹp, da trắng như đầm, ăn nói nhỏ nhẹ... mà chúng tôi không dám đụng tới chân lông vì sợ bị cô gái thư cho mang “bệnh bầu” thì chết mất. Đến đây, tôi nhớ lại câu vè của một thi sĩ Bắc Hà đã đọc cho tôi nghe trước khi chúng tôi đi Hạ Long-Đồ Sơn. Câu vè thật hay như sau:

“Chưa đi chưa biết Đồ Sơn

Đi rồi mới biết Đồ Sơn không hơn đồ nhà.

Đồ nhà, tuy cũ mà hơn,

Đồ Sơn tuy mới, không hơn đồ nhà bao nhiêu !”

Tôi thấy câu về cửa thi sĩ Bắc Hà chí lý nên tôi đã mượn phép đổi câu về trên mấy chữ cho hợp với thời đại bây giờ. Tôi đọc là:

Chưa đi chưa biết Đồ sơn,

Đi rồi mới thấy còn thua đồ “bồ”

Đồ “bồ” tuy cũ còn trơn,

Đồ sơn tuy mới, nhưng khô thấy mô!

Các bạn có biết không, vợ chúng mình bà nào cũng “thất thập cổ lai hy”, lại bệnh tật suốt năm tháng, “điện nước đã tắt” từ lâu rồi nên nhiều thằng trong chúng ta phải kiếm bồ để lấy lại “sinh khí” cho đời thêm tươi. Bồ tất nhiên là phải trẻ, đẹp rồi nên “điện nước còn chạy trơn tru”, máy chạy tốt. Còn “Đồ sơn”, tôi gọi là “đồ sơn”, là đồ tuy trông mới, trông bắt mắt đấy nhưng đã qua nhiều người xài dùng rồi nên đã hết “xăng nhớt”, bởi qua tay chân nhiều người xài.

“Đi cho biết đó biết đây, ở nhà với vợ biết ngày nào khôn”, vì vậy tháng hè vừa qua tôi đã làm chuyến du lịch miền Thượng du Bắc Việt để nhìn tận mắt và bắt chuyện những cô gái miền núi xem họ thế nào, và cũng nhân thể xem phong cảnh Hạ Long, Sa Pa... mà thiên hạ người ta cứ khen là đẹp nhất nước. Và quả thật Hạ Long cảnh biển nước núi non nhiều ngọn núi thiên tạo đứng sừng sững giữa biển nước quá đẹp mà không nơi nào có. Vào thăm những hang động trong những dãy núi ở vịnh Hạ Long ngọn nào cũng cao ngất, từ chân núi leo lên đỉnh núi phải đi mấy trăm bậc đá. Nhìn xuống biển nước xanh rộng bát ngát, nhìn xuống sân mây thấy những đám mây xanh bay lơ lửng tôi hình dung đám mây trắng xanh như những cô gái đang bay lơ lửng.

Còn lên Sa pa thì cảnh tuyệt đẹp, không khí mát mẻ, lúc nào khí hậu cũng dưới 20 độ, ngoài trời thỉnh thoảng lại có mưa bụi bay lấm tấm. Cảnh núi rừng, mây trời quện vào nhau như bức tranh thủy mặc đủ màu sắc do thiên nhiên vẽ nên. Sa Pa cao cách mặt đất 1.600m, nên có nhiều đám mây thấp ngang mái nhà. Nhiều lúc có một đám mây bay thấp đi ngang gần tôi, tôi đưa tay muốn ôm mây vào lòng để lấy hơi ấm một phút cho đỡ lạnh đang lúc cô đơn. Nhưng mây đã bay qua nhanh quá, chưa kịp đưa tay ra ôm mây thì mây đã vụt bay mất rồi. Sa Pa có hơn 10 địa danh tới tham quan. Nào thăm vườn lan nhiều loại khác nhau, đủ màu sắc, lên thăm Sân mây, thăm Cổng trời, thăm vườn Châu Âu, nơi này họ trồng nhiều thứ hoa của châu Âu mang về, hoa lúc nào cũng nở rộ muôn màu, muôn sắc mà khách du lịch đứng ngắm hoa không muốn rời xa vườn hoa.

Hai ngày, hai anh em chúng tôi được thưởng thức cái không khí trong lành của núi rừng cao nguyên miền Bắc, và được tận mắt nhìn những cảnh đồi hoa đủ màu, nhất là được viếng thăm Nhà thờ đá Sa pa mà từ lâu chúng tôi chỉ thấy trong ảnh của những nhiếp ảnh gia chụp rất đẹp trong sương sớm. Nay mới được chiêm ngưỡng tận mắt nên thấy ngôi Nhà Thờ Đá Sa Pa quá đẹp tuy nhà thờ không lớn lắm.

Anh em chúng tôi đặt chân tới Lao cai, Yên Bái, Sa pa và Hạ Long, Đồ Sơn... là không quên nhớ đến thân sinh chúng tôi đã có một thời lên làm việc và đã kể cho chúng tôi nghe những chuyện về vùng đất đẹp có một không hai của nước ta từ xưa tới nay.

LÝ NHÂN
(tháng 6 - 08)